

C-349/23. sz. ügy [Zetschek]¹**Az előzetes döntéshozatal iránti kérelemről a Bíróság eljárási szabályzata
98. cikkének (1) bekezdése alapján készített összefoglalás****A benyújtás napja:**

2023. június 6.

A kérdést előterjesztő bíróság:Verwaltungsgericht Karlsruhe (karlsruhei közigazgatási bíróság,
Németország)**Az előzetes döntéshozatalra utaló határozat kelte:**

2023. április 24.

Felperes:

HB

Alperes:

Bundesrepublik Deutschland

Az alapeljárás tárgya

2000/78/EK irányelv – Az életkoron alapuló közvetlen hátrányos megkülönböztetés – Mervev rendes nyugdíjkorhatár – A nyugdíjba vonulás elhalasztása – A 2000/78/EK irányelv 6. cikke (1) bekezdésének első albekezdésében szereplő „objektív” és „észszerű” fogalmak – Koherencia

¹ A jelen ügy neve fiktív, az nem egyezik az eljárásban részt vevő egyetlen fél valódi nevével sem.

Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgya és jogalapja

Az uniós jog értelmezése, EUMSZ 267. cikk

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

1) A foglalkoztatás és a munkavégzés során alkalmazott egyenlő bánásmód általános kereteinek létrehozásáról szóló, 2000. november 27-i 2000/78/EK tanácsi irányelv (HL L 303., 17. o.; magyar nyelvű különkiadás 5. fejezet, 4. kötet, 79. o.) 2. cikke (2) bekezdésének a) pontja értelmében vett, életkoron alapuló közvetlen hátrányos megkülönböztetést jelent-e, ha a szövetségi bírák a Deutsches Richtergesetz (a bírák jogállásáról szóló német törvény, DRiG) 48. §-ának (2) bekezdése miatt nem halaszthatják el a nyugdíjba vonulást, jöllehet a szövetségi köztisztviselőknek és – például – a Baden-Württemberg szövetségi tartománnyal szolgálati viszonyban álló bírácnak lehetőségük van erre?

2) A 2000/78/EK irányelv 6. cikke (1) bekezdésének első albekezdésével összefüggésben olyan szempontokat is magukban foglalnak-e az érintett intézkedés általános összefüggéséből adódó körülmények, amelyek egyáltalán nem nyernek említést az előkészítő anyagokban és a parlamenti jogalkotási folyamat egészében, hanem csak a bírósági eljárásban hivatkoznak rájuk?

3) Hogyan kell értelmezni a 2000/78/EK irányelv 6. cikke (1) bekezdésének első albekezdésében szereplő „objektív” és „észszerű” fogalmakat, és mi azok viszonyítási pontja? Az észszerűség kettős vizsgálatát követeli-e meg az irányelv 6. cikke (1) bekezdésének első albekezdése?

4) Úgy kell-e értelmezni a 2000/78/EK irányelv 6. cikke (1) bekezdésének első albekezdését, hogy azzal a koherencia szempontjából ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amely a szövetségi bírácnak megtiltja nyugdíjba vonulásuk elhalasztását, míg a szövetségi köztisztviselőknek és – például – a Baden-Württemberg szövetségi tartománnyal szolgálati viszonyban álló bírácnak lehetőségük van erre?

Az uniós jog hivatkozott rendelkezései

A foglalkoztatás és a munkavégzés során alkalmazott egyenlő bánásmód általános kereteinek létrehozásáról szóló, 2000. november 27-i 2000/78/EK tanácsi irányelv (HL 2000. L 303., 16. o.; magyar nyelvű különkiadás 5. fejezet, 4. kötet, 79. o.), különösen az 1. cikk, a 2. cikk (1) bekezdése és (2) bekezdésének a) pontja, valamint a 6. cikk (1) bekezdésének első albekezdése

A hivatkozott nemzeti rendelkezések

Grundgesetz (alaptörvény, GG), különösen a 95. cikk (1) és (2) bekezdése

Richterwahlgesetz (a bírák kiválasztásáról szóló törvény, RiWG), különösen az 1. § (1) bekezdése

Deutsches Richtergesetz (a bírák jogállásáról szóló német törvény, DRiG), különösen a 48. § (1)–(3) bekezdése

Bundesbeamtenengesetz (a szövetségi köztisztviselőkről szóló törvény, BBG), különösen az 51. § (1) és (2) bekezdése; az 53. § (1) bekezdése és (1a) bekezdésének első mondata

Baden-Württembergisches Landesrichter- und -staatsanwaltsgesetz (a tartományi bírákról és ügyészekről szóló baden-württembergi törvény, LRiStAG), különösen a 6. § (1) és (2) bekezdése

A tényállás és az eljárás rövid bemutatása

- 1 Az 1960. szeptember 20-án született felperes, aki a Bundesgerichtshof (szövetségi legfelsőbb bíróság, Németország) bírója, nyugdíjba vonulásának elhalasztását kéri.
- 2 Szövetségi bíróként a felperesre merev nyugdíjkorhatár vonatkozik, amely a DRiG 48. §-a (3) bekezdésének második mondata alapján 66 év és négy hónap az 1960-ban születettek esetében. A törvény nem teszi lehetővé a felperes számára a nyugdíjba vonulás elhalasztását, hanem éppen ellenkezőleg, ezt kifejezetten kizárja a DRiG 48. §-ának (2) bekezdése.
- 3 A szövetségi köztisztviselőkre ugyanaz a 67 éves rendes nyugdíjkorhatár vonatkozik (lásd a BBG 51. §-ának (1) bekezdését). A szövetségi köztisztviselők azonban a BBG 53. §-ában meghatározott feltételek mellett legfeljebb három évvel elhalaszthatják a nyugdíjba vonulást.
- 4 A baden-württembergi bírákra is vonatkozik rendes nyugdíjkorhatár, amely a LRiStAG 6. §-ának (1) bekezdése szerint jelenleg 67 év. Nekik azonban az LRiStAG 6. §-a (2) bekezdésének első mondata alapján lehetőségük van arra, hogy a nyugdíjkorhatár elérése miatti nyugdíjba vonulást kérelemre elhalasszák maximum egy évvel, legfeljebb azonban annak a hónapnak a végéig, amelyben betöltik a 68. életévüket.
- 5 2021. szeptember 30-i levelében a felperes azt kérte a Bundesgerichtshof (szövetségi legfelsőbb bíróság) elnökétől, hogy megfellebbezhető határozat útján tájékoztassa őt nyugdíjba vonulásának időpontjáról. Ennek nyomán 2021. október 7-i levelében a Bundesgerichtshof (szövetségi legfelsőbb bíróság) elnöke arról tájékoztatta a felperest, hogy 66 év és 4 hónap életkorral eléri a rendes nyugdíjkorhatárt, és ezért a 2027. január 31-et követő nappal nyugdíjba vonul. A

Bundesministerium der Justiz (szövetségi igazságügyi minisztérium, Németország) elutasította a felperes e levéllel szemben benyújtott kifogását.

- 6 A felperes a kérdést előterjesztő bíróság előtt továbbra is fenntartja arra irányuló kérelmét, hogy a törvényes rendes nyugdíjkorhatár elérését követően is betölthesse bírói tisztségét a Bundesgerichtshofon (szövetségi legfelsőbb bíróság), annak bírósági megállapítását kérve, hogy nem vonul nyugdíjba a 2027. január 31-et követő nappal. Az eljárás résztvevői az uniós jogra tekintettel nem értenek egyet abban, hogy fennáll-e az életkoron alapuló hátrányos megkülönböztetés, és hogy – ha igen – az igazolható-e.

Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem indokolásának rövid bemutatása

- 7 A kérdést előterjesztő bíróság akkor állapíthatja meg a felperes kérelmének megfelelően, hogy a felperes nem vonul nyugdíjba a 2027. január 31-et követő nappal, ha a 2000/78 irányelv 2. cikke (2) bekezdésének a) pontját és 6. cikke (1) bekezdésének első albekezdését úgy kell értelmezni, hogy azokkal ellentétes a nemzeti jogban szabályozott – a DRiG 48. §-ának az alapügyben vitatott (1) bekezdésében foglalthoz hasonló – merev rendes nyugdíjkorhatár, vagy ha az irányelv e rendelkezéseit úgy kell értelmezni, hogy azokkal ellentétes, hogy a nemzeti jog a szövetségi bírák tekintetében – a DRiG 48. §-ának az alapügyben vitatott (2) bekezdésében foglalthoz hasonló módon – kizárja a nyugdíjba vonulás elhalasztását.
- 8 A Bíróság ítélezési gyakorlata alapján tisztázottnak tűnik, hogy a – DRiG 48. §-ának (1) bekezdésében a szövetségi bírák tekintetében meghatározotthoz hasonló – merev nyugdíjkorhatár az életkoron alapuló közvetlen hátrányos megkülönböztetést idéz elő (lásd többek között: 2011. július 21-i Fuchs és Köhler ítélet, C-159/10 és C-160/10, EU:C:2011:508; 2012. november 6-i Bizottság kontra Magyarország ítélet, C-286/12, EU:C:2012:687; 2021. június 3-i Ministero della Giustizia [Közjegyzők] ítélet, C-914/19, EU:C:2021:430).
- 9 Kérdéses azonban, hogy annyiban is az életkoron alapuló közvetlen hátrányos megkülönböztetés áll-e fenn, amennyiben a DRiG 48. §-ának (2) bekezdése nem teszi lehetővé a felperes számára a nyugdíjba vonulás elhalasztását, jöllehet a szövetségi köztisztviselőknek és – például – a Baden- Württemberg szövetségi tartománnyal szolgálati viszonyban álló bírácoknak lehetőségük van erre.
- 10 A Bundesrepublik Deutschland (Németországi Szövetségi Köztársaság) a tárgyaláson ezzel kapcsolatban azt az álláspontot képviselte, hogy azon kérdés megválaszolása érdekében, hogy a 2000/78 irányelv 2. cikke (2) bekezdésének a) pontja értelmében vett közvetlen hátrányos megkülönböztetés áll-e fenn, nem végezhető összehasonlítás a szövetségi bíró felperes, valamint a szövetségi köztisztviselők és a tartományi bírák között, mert a GG 95. cikkének (2) bekezdése és az RiWG 1. §-ának (1) bekezdése alapján a szövetségi bírácokat a hatáskörrel rendelkező szövetségi miniszter a bírác kiválasztásával foglalkozó bizottsággal együtt nevezi ki, és a Bundespräsident (szövetségi elnök,

Németország) iktatja be. A bírák kiválasztásával foglalkozó – 16 hatáskörrel rendelkező tartományi miniszterből és a Bundestag (a szövetségi parlament alsó háza, Németország) által kiválasztott 16 tagból álló – bizottság általi kinevezés már a hosszabb előkészítési időre tekintettel is alapvetően különbözik a szövetségi tisztviselők és a tartományi bírák kinevezésétől.

- 11 Az irányelv általános jelleggel meghatározott hatályára tekintettel – a 3. cikk (1) bekezdése e tekintetben úgy rendelkezik, hogy „az irányelvet minden személyre alkalmazni kell, mind a köz-, mind a magánszféra vonatkozásában, beleértve a köztisztviselőket [helyesen: az állami szerveket] is” – az eljáró bírósági tanács ezzel szemben afelé hajlik, hogy lehetővé tegye a különösen a felperes mint szövetségi bíró és a (baden-württembergi) tartományi bírák közötti összehasonlítást. A szövetségi bírák, a tartományi bírák és a szövetségi köztisztviselők kinevezése közötti – a Németországi Szövetségi Köztársaság által hivatkozott – különbséget adott esetben csak az igazolás szintjén kell figyelembe venni.
- 12 E kérdés megválaszolása releváns is az alapügy eldöntése szempontjából. Ha a felperessel való eltérő bánásmód nem a 2000/78 irányelv 1. cikkében említett jellemzők valamelyikén alapul, akkor a DRiG 48. §-ának (2) bekezdésében foglalt nemzeti szabályozás eleve nem idéz elő az irányelv 2. cikkének (1) bekezdése és (2) bekezdésének a) pontja értelmében vett közvetlen hátrányos megkülönböztetést.
- 13 A 2000/78 irányelv 6. cikke (1) bekezdésének első albekezdése értelmében a 2. cikk (2) bekezdése ellenére a tagállamok rendelkezhetnek úgy, hogy az életkoron alapuló eltérő bánásmód nem jelent hátrányos megkülönböztetést, ha – a nemzeti jog keretein belül – jogszerű céllal, például jogszerű foglalkoztatáspolitikai, munkaerőpiaci, vagy szakképzési céllal objektív és észszerű módon igazolhatók, valamint e cél elérésének eszközei megfelelőek és szükségesek.
- 14 A Bíróság ítélezési gyakorlata szerint a tagállamok széles mérlegelési mozgásterrel rendelkeznek a jogszerű cél és e cél elérésének eszközei tekintetében. A Bíróság ezenkívül többször megállapította, hogy a 2000/78 irányelv 6. cikkének (1) bekezdése alapján nem lehet arra a következtetésre jutni, hogy a nemzeti szabályozásnak az e rendelkezés alapján jogszerűnek tekinthető célokkal kapcsolatos nem egyértelmű jellege minden további nélkül kizárja a szabályozásnak az e rendelkezés alapján való igazolhatóságát. Elegendő, hogy egyéb, az érintett intézkedés általános összefüggéséből adódó körülmények lehetővé tegyék az intézkedés mögött rejlő cél meghatározását a jogszerűségére, valamint a cél megvalósításához alkalmazott eszközök megfelelő és szükségszerű jellegére vonatkozó bírósági felülvizsgálat végett (lásd: 2010. január 12-i Petersen ítélet, C-341/08, EU:C:2010:4, 39. és azt követő pont; 2009. március 5-i Age Concern England ítélet, C-388/07, EU:C:2009:128, 45. pont; 2007. október 16-i Palacios de la Villa ítélet, C-411/05, EU:C:2007:604, 57. pont).

- 15 A Németországi Szövetségi Köztársaság a bírósági eljárásban arra hivatkozott az életkoron alapuló eltérő bánásmód igazolása érdekében, hogy a DRiG 48. §-ának (1) és (2) bekezdése a bírói kar korszerkezetének kedvező rétegződését szolgálja, mivel csak az idősebb munkavállalók nyugdíjba vonulása teszi lehetővé, hogy a pályakezdekők hozzáférjenek megüresedett álláshelyekhez. A szabályozás emellett a munkaerő-gazdálkodás szempontjából is előnyökkel jár, mert a személyi állomány cserélődése folyamatos és kiszámítható. Ezért minden korosztály megtalálható a bírói állományban, és időben toborozható megfelelő utánpótlás. Ily módon az idősebb bírák átadhatják tapasztalataikat fiatalabb munkatársaiknak, és így a köz érdekében biztosíthatják a bírósági munka egyenletesen magas színvonalát. Ennek során ugyanakkor figyelembe veszik azt a társadalmi konszenzust is, hogy bizonyos időponttól az idősebb munkavállalóknak vissza kell (és szabad) vonulniuk, hogy munkahelyeket szabadítsanak fel fiatalabb munkatársaik és a jövőbeli pályakezdekők számára. Ehhez hozzáadódik, hogy a tapasztalatok szerint az életkor előrehaladtával csökken a fizikai és a szellemi teljesítőképesség, és ezért egyre nagyobb a veszélye annak, hogy a konkrét feladatok már nem láthatók el megfelelően, ami hátrányos a munkáltató és a közösség, valamint emellett az adott alkalmazott szempontjából is, mivel ezen utóbbinak egyre több energiát kell fordítania a feladatok megfelelő ellátására. Alighanem a költségvetési konszolidáció szempontjai is szerepet játszhatnak bizonyos mértékben a jogszerű célok meghatározásában.
- 16 A Németországi Szövetségi Köztársaság a tárgyaláson ezenfelül különös mértékben hangsúlyozta a szövetségi bírák kiválasztásának sajátosságaira tekintettel a személyi állomány cserélődésének tervezhetőségét és kiszámíthatóságát.
- 17 Ezek az életkoron alapuló eltérő bánásmód igazolása érdekében hivatkozott szempontok nem szerepelnek feltétlenül a törvényi indokolásokban. Csak a DRiG 48. §-ának (1) bekezdésében meghatározott rendes nyugdíjkorhatár időközben 67 évre történt emelését indokolták folyamatosan a demográfiai változással. Ezzel szemben sem a törvényi indokolásokból, sem a parlamenti jegyzőkönyvekből nem tűnnek ki arra vonatkozó valószínűsítő körülmények, hogy a szövetségi jogalkotó milyen jogszerű célt kíván elérni a DRiG 48. §-ának (2) bekezdésében foglalt, a nyugdíjba vonulás elhalasztásának lehetőségét kizáró rendelkezéssel. Ezért kérdéses, hogy e tekintetben még az érintett intézkedés általános összefüggéséből adódó „egyéb körülményekről” lehet-e szó.
- 18 E kérdés megválaszolása releváns is az alapügy eldöntése szempontjából. Ha a Németországi Szövetségi Köztársaság nem hivatkozhat a csak beadványok útján előadott érvekre, akkor a DRiG 48. §-ának (2) bekezdése tekintetében nem állnak rendelkezésre olyan valószínűsítő körülmények, amelyek felhasználhatók lennének a 2000/78 irányelv 6. cikke (1) bekezdésének első albekezdése értelmében vett, az életkoron alapuló közvetlen hátrányos megkülönböztetés igazolásához.

- 19 Az „objektív” és az „észszerű” jellemzők tekintetében kérdéses, hogy pontosan milyen jelentést kell tulajdonítani e fogalmaknak. E kérdés hátterében az a körülmény áll, hogy a német jogtudományban eltérő álláspontokat képviselnek azzal kapcsolatban, hogy a jellemzők mire vonatkoznak – az életkoron alapuló eltérő bánásmódra vagy a jogszerű célra –, és hogy milyen módon kell értelmezni e fogalmakat.
- 20 A kérdést előterjesztő bíróság ezenfelül annak tisztázását is kéri, hogy a 2000/78 irányelv 6. cikkének (1) bekezdése az észszerűség kettős vizsgálatát követeli-e meg, és hogy – ha igen – mi ezen észszerűségi vizsgálat viszonyítási pontja, mivel e jellemző kétszer is felbukkan az irányelv említett rendelkezésének szövegében.
- 21 E kérdés megválaszolása releváns is az alapügy eldöntése szempontjából. Csak a fogalmak pontos értelmezése teszi ugyanis lehetővé az eljáró bírósági tanács számára annak megvizsgálását, hogy különösen a nyugdíjba vonulás elhalasztásának a DRiG 48. §-ának (2) bekezdésében rögzített kizárása kiállja-e az uniós jogon alapuló jogi felülvizsgálat próbáját.
- 22 Végül az eljáró bírósági tanács számára felmerül a kérdés, hogy a nyugdíjba vonulás elhalasztása lehetőségének a DRiG 48. §-ának (2) bekezdésében szabályozott és a szövetségi bírákra vonatkozó kizárása inkohereus lehet-e a 2000/78 irányelv 6. cikke (1) bekezdésének első albekezdésére tekintettel a BBG 53. §-ához képest, amely a szövetségi köztisztviselők számára lehetővé teszi a nyugdíjba vonulás elhalasztását az e rendelkezésben szabályozott feltételek mellett, valamint – például – a LRiStAG 6. §-a (2) bekezdésének első mondatához képest, amely ezt a jogot a Baden-Württemberg szövetségi tartománnyal szolgálati viszonyban álló bírák számára biztosítja.
- 23 A Németországi Szövetségi Köztársaság szövetségi struktúrájára és az ebből eredő, a köztisztviselők és a bírák nyugdíjba vonulásának szabályozására vonatkozó eltérő jogalkotói hatáskörre tekintettel az eljáró bírósági tanács számára felmerül a kérdés, hogy vizsgálható-e egyáltalán a koherencia szövetségi jogi és eltérő tartalmú tartományi jogi szabályozások között. Így a Bíróság egyfelől hangsúlyozta, hogy valamely tagállam szövetségi hatáskörmegosztása nem vitatható, mivel az az EUSZ 4. cikk (2) bekezdésében biztosított védelemben részesül (lásd: 2014. június 12-i Digibet és Albers ítélet, C-156/13, EU:C:2014:1756, 34. pont). Másfelől azonban a tagállamok nem hivatkozhatnak belső jogrendjük rendelkezéseire, gyakorlatára vagy esetjogára az uniós jogból eredő kötelezettségeik be nem tartásának igazolásaként (lásd: 2010. szeptember 8-i Carmen Media Group ítélet, C-46/08, EU:C:2010:505, 69. pont).
- 24 Ezen túlmenően az eljáró bírósági tanács arra is választ keres, hogy a 2000/78 irányelv 6. cikke (1) bekezdésének első albekezdésére tekintettel inkohereus szabályozásnak minősül-e a DRiG 48. §-ának (2) bekezdésében foglalt rendelkezés a BBG 53. §-ához képest, mert bár a szövetségi jogalkotó a rugalmas, családoorientált és egészséges munkavégzés érdekében lehetővé teszi a szövetségi köztisztviselők számára a nyugdíjba vonulás elhalasztását, ugyanez a jogalkotó

elzárja a szövetségi bírakat ennek lehetőségétől, jóllehet az ő esetükben is ugyanilyen mértékben elképzelhetőnek tűnik a családi okok miatti részmunkaidős vagy távolmaradási időszakok miatti nyugdíjsökkenés. Más szóval, ugyanazzal az indokolással egyrészt enyhítik a nyugdíjba vonulás elhalasztásának feltételeit – mint a szövetségi köztisztviselők esetében (lásd a BBG 53. §-ának (1a) bekezdését) –, másrészt azonban fenntartják a szövetségi bírák esetében a nyugdíjba vonulás elhalasztásának kategorikus kizárását.

- 25 E kérdés megválaszolása releváns is az alapügy eldöntése szempontjából. Ha a 2000/78 irányelv 6. cikke (1) bekezdése első albekezdésének értelmezéséből az következik, hogy e rendelkezéssel az inkoherenca szempontjából ellentétes a DRiG 48. §-ának (2) bekezdésében foglalt nemzeti szabályozás, akkor a felperes eredményesen kérheti annak bírósági megállapítását, hogy nem vonul nyugdíjba a 2027. január 31-et követő nappal.